

СПОЛУЧУВАНІСТЬ КОМПОНЕНТІВ ПОРІВНЯЛЬНОЇ КОНСТРУКЦІЇ

Д.-А. МОВИ

Ікалюк Л.М. (м. Івано-Франківськ)

Порівняння виступає одним із факторів процесу відображення дійсності у свідомості людини та відтворення її у мовній діяльності. Воно є одним із засобів пізнання світу. Осягаючи новий предмет, ми неодмінно зіставляємо його з уже відомими нам предметами, шукаючи подібність чи відмінність між ними, щоб збагнути саму суть даного предмету.

Багатоаспектність явища порівняння привертала увагу науковців не тільки як категорія філософії та логіки (А. Сен-Сімон, В.І. Бартон та ін.), а також як мовна категорія (С.М. Мезенін, М.І. Черемісіна, Н.К. Размахніна, Л.І. Байсара, О.О. Потебня, Л.В. Голоюх, Н.П. Шаповалова, Н.В. Ярова та ін.). Різниця між логічною та мовною моделлю порівняння полягає у кількості членів порівняльної конструкції. Так, логічна порівняльна конструкція є тричленною, яка включає суб'єкт порівняння, об'єкт порівняння та основа порівняння, а мовна порівняльна конструкція – чотиричленною, де крім зазначених членів є ще показник порівняльних відношень, який може бути як експліцитним, так і імпліцитним. Слід зазначити, що згадані лінгвісти досліджували порівняльні конструкції в сучасній англійській мові [6, 9, 7, 1, 10], однак порівняльна конструкція не досліджена у діахронічній площині. Тому, метою нашої статті є вивчення порівняльної конструкції д.-а. мови, а саме її синтаксичний зв'язок.

Матеріалом нашого дослідження слугувала суцільна вибірка порівняльних конструкцій з поетичних та сакральних текстів, об'ємом в 79948 слів, а саме «Beowulf» (епічна поема 7 чи 8 ст., складена на мерсійському чи нортумбрійському діалекті, але передана нам на уссекському діалекті в 10 ст.), «Exodus», «Daniel», «Christ and Satan» (написані на нортумбрійському діалекті монахом Кедмоном у 8 ст.) та «Pslams» (50 перших псалмів перекладені королем Альфредом уссекським діалектом у 9ст., наступні 100 псалмів

перекладені кентським діалектом у 10-11 ст.). Загальна кількість відібраних одиниць становить 586 порівняльних конструкцій.

Для того щоб визначити експліцитність та імпліцитність показників порівняльних відношень д.-а. мови, ми провели текстовий аналіз, який показав, що експліцитними дискурсивними маркерами порівняння є *swa, swa swa, swa ... swa (swa ... swa swa / swa swa ... swa), swylce, gelic/gelice, anlic/anlice (onlic), eac swa ilce (swa ylce)*. Для утворення імпліцитних порівняльних конструкцій використовувалися наступні дискурсивні маркери порівняння: ступені порівняння прикметників та прислівників, давальний порівняльний, *genealæcan*.

За допомогою кількісного аналізу порівняльних конструкцій, показаного у Таблиці №1, ми визначили частоту вживання експліцитних та імпліцитних показників порівняльних відношень:

Таблиця №1

Кількісне співвідношення експліцитних та імпліцитних маркерів порівняння в д.-а. мові

Маркер порівняння	Кількість одиниць	Відсоткове відношення
Експліцитний	326	56%
Імпліцитний	260	44%

З даних таблиці та діаграми видно, що суб'єкт та об'єкт порівняння частіше поєднуються експліцитними показниками порівняльних відношень, ніж імпліцитними, 326 : 260.

Однак, слід зазначити, що мовні засоби вираження експліцитності та імпліцитності маркерів порівняння відрізняються у кількісному відношенні, про що свідчить Таблиця №2:

Таблиця №2

Кількісне співвідношення мовного вираження експліцитності та імпліцитності маркерів порівняння в д.-а. мові

Показники \ Твір		Psalms	Beowulf	Daniel	Christ and Satan	Exodus	Разом
		ЕКСПЛІЦИТНІ	swa (swa swa)	137	30	14	9
gelic(e) (onlic, anlic, ungelic)	48		4	4	3	-	59
swa ... swa (swa ... swa swa)	18		5	-	-	-	23
swylc(e)	17		4	1	-	-	22
eac swa ylce (eac swa ilce)	3		-	-	-	-	3
swa swa ... swylce	1		-	-	-	-	1
swa... swa... (swa swa ... swa...)	12		-	1	-	-	13
swa ylce swa	1		-	-	-	-	1
swa... swylce...	1		-	-	-	-	1
gelice swa (anlic swa)	11		-	-	-	-	11
swylc... swylc...	-		1	1	-	-	2
Разом	11	249	44	21	12	0	326
ІМПЛІЦИТНІ	ступені порівняння	53	120	25	18	41	257
	genealæcan	2	-	-	-	-	2
	давальний порівняльний	-	-	-	1	-	1
Разом	3	55	120	25	19	41	260
Загальна кількість	16	304	164	46	31	41	586

Дані Таблиці №2 підтверджують, що кількість мовних засобів, використаних для вираження експліцитності показників порівняльних відношень у д.-а. мові перевищує кількість мовних засобів вираження імпліцитності показників порівняльних відношень більше, ніж у три рази, що є

очевидним з пропорційного відношення 11 : 3, при чому ми не брали до уваги різні варіанти показників окремо, а рахували їх як один показник, наприклад: *swa* та його варіант *swa swa*. З таблиці також видно, що найпродуктивнішим показником серед експліцитних та імпліцитних маркерів порівняння є ступені порівняння прикметників та прислівників, оскільки порівняння відбувається в межах одного функціонально-семантичного поля. Під функціонально-семантичним полем ми розуміємо «систему різнорівневих засобів мови (морфологічних, синтаксичних, словотвірних, лексичних, а також комбінованих – лексико-синтаксичних і т.д.), які взаємодіють на основі спільності їх функцій, що базуються на визначеній семантичній категорії [2: 566]». Саме про синтаксичний зв'язок порівняльної конструкції з маркером порівняння, вираженим вищим та найвищим ступенями порівняння прикметників та прислівників, буде йти далі наша стаття.

Вищий ступінь порівняння прикметників у д.-а. мові (A_{ar}) утворюється за допомогою додавання суфікса *-ra* до основи прикметника [5, 4, 8, 3], наприклад, *earn* 'rook' – *earnra*, *blæc* 'black' – *blæcra*. В деяких прикметників відбувається чергування голосних в корені, наприклад, *eald* 'old' – *ieldra*, *geong* 'young' – *gingra*. Ще інші прикметники мають суплетивні форми вищого ступеня порівняння, наприклад, *gōd* 'good' – *betera/sēlra*, *yfel* 'bad' – *wiersa*. Порівняльна конструкція з вищим ступенем порівняння прикметника може бути повною і неповною. Якщо конструкція повна, то об'єкт порівняння вводиться за допомогою сполучника *ðonne*. У конструкції з *ðonne* об'єкт та суб'єкт порівняння не уподібнюються, а протиставляються. Ця конструкція має фіксовану структуру, в якій об'єкт порівняння знаходиться в постпозиції. Конструкції такого типу характеризуються тісним зв'язком частин, який забезпечується як наявністю сполучника *ðonne*, так і вищим ступенем порівняння прикметника, який, в свою чергу, виступає ознакою порівняння, наприклад,

532   *Soð ic talige,*
  truth I consider
þæt ic merestrengo   maran ahte,

that I sea-endurance **greater** possess
earfeþo on yþum, ðonne ænig oþer man.
 might on the wabes **than** any other man (Beowulf)

У цьому прикладі порівняльна конструкція, яка входить в структуру складного речення, є повною, оскільки наявні всі чотири члени: суб'єкт порівняння – *merestrengo*, об'єкт порівняння - *ænig oþer man*, який вводиться за допомогою *ðonne*, основа порівняння, яка, в свою чергу, виступає і показником порівняльних відношень – *þara*.

Об'єкт порівняння в конструкції з *ðonne* може бути виражений іменником (N), займенником (Prn), субстантивним словосполученням (NP) та підрядним порівняльним реченням (CC), причому суб'єкт порівняння передається за допомогою іменника (N), займенника (Prn) та субстантивного словосполучення (NP), суб'єкт та об'єкт порівняння зв'язуються між собою за допомогою дієслова (V) чи дієслова-зв'язки (V₁):

N / Prn / NP + V / V₁ + A_{ar} + *ðonne* + N / Prn / NP / CC, наприклад:

521 *þæt his mod wite þæt mightgra*
 that his heart know that a **mightier**
wite wealdeð þonne he him wið mæge.
 punishment rules than he him against could (Daniel)

Проте, поряд з повними порівняльними конструкціями вживаються неповні порівняльні конструкції, коли прикметник у вищому ступені порівняння у д.-а. мові вживається поряд з іменником, у деяких випадках поряд з субстантивним займенником, а суб'єкт та об'єкт порівняння передається одним і тим самим словом:

A_{ar} + N / Prn, наприклад:

356 *Cende cneowsibbe cenra manna*
 Brought forth the generation **of braver** men
heahfædera sum, halige þeode,
 of patriarchs one a holy nation
Israela cyn, onriht godes
 of Israel the tribe proper to God (Exodus)

Вищий ступінь порівняння прикметників також з'єднується за допомогою дієслова-зв'язки, причому порівняльна конструкція також є неповною, оскільки присутній тільки суб'єкт порівняння, а об'єкт порівняння може реконструюватися з контексту. Суб'єкт порівняння представлений іменником, займенником або субстантивним словосполученням:

N / P_{rn} / NP + V₁ + A_{ar}, наприклад:

Næs hit lengra fyrst,
Not was it **longer** first
135 *ac ymb ane niht eft gefremede*
but over one night again began
morðbeala mare ond no mearn fore,
murder greater and not hesitated in sight of it
fæhðe ond fyrene;
violence and fire (Beowulf)

Порівняльні конструкції, показник яких виражений за допомогою прикметника у вищому ступені порівняння, можуть бути **закритими порівняльними конструкціями**, коли суб'єкт порівняння, об'єкт порівняння, основа порівняння та показник порівняльних відношень зводяться до одного слова – прикметника у вищому ступені порівняння, наприклад:

Him ðær wirse gelamp,
To them then **worse** happened
25 *ða heo in helle ham staðeledon*
when they in hell hoem founded (Christ and Satan)

Що стосується найвищого ступеня порівняння прикметників у д.-а. мові (A_{est}), то він утворюється за допомогою додавання суфіксів *-est*, *-ost*, *-ist* та *-ust*, наприклад, *heard* 'hard' – *heardost*, *milde* 'mild' – *mildust*, *streng* 'severe' – *strengest*, *eald* 'old' – *ealdist*. У деяких прикметників відбувається чергування голосних в корені, наприклад, *eald* 'old' – *ieldest*, *geong* 'young' – *gingest*. Ряд прикметників мають суплетивні форми вищого ступеня порівняння, наприклад, *gōd* 'good' – *betst* / *sēlest*, *yfel* 'bad' – *wierest*.

Слід зазначити, що порівняльні конструкції з прикметниками у найвищому ступені порівняння є неповними, оскільки суб'єкт порівняння, виражений іменником, виступає і об'єктом порівняння:

A_{est} + N, наприклад:

540 *Eftwyrð* *сумð*,
The Judgement day comes
mægenþrymma mæst ofer middangeard,
the glory **greatest** over the world
dæg dædum fah.
the day of deeds guilty (Exodus)

Найвищий ступінь порівняння прикметників також з'єднується за допомогою дієслова-зв'язки. Суб'єкт порівняння може бути виражений іменником, займенником або субстантивним словосполученням, а об'єкт порівняння реконструюється з контексту:

N / Prn / NP + V₁ + A_{est}, наприклад:

Forþan bið andgit æghwær selest,
Therefore is perception always **best**
1060 *ferhðes foreþanc.*
of mind forethought (Beowulf)

Конструкції з прикметником у найвищому ступені порівняння також можуть бути закритими порівняльними конструкціями, наприклад:

frecne fyres wylm, nymðe hie friðes wolde
terrible of fire stream unless they for protection would
215 *wilnian to þam wyrrestan, weras Ebreas,*
beg from the **worst** men Hebrew
guman to þam golde, þe he him to gode teode.
the Lord of the gold that he him to god made (Daniel)

У випадку якщо показник порівняльних відношень у д.-а. мові виражений прислівником у вищому або найвищому ступені порівняння, порівняльна конструкція може бути як повною, так і неповною.

Вищий ступінь порівняння прислівників у д.-а. мові (Adv_{or}) утворюється шляхом додавання суфікса *-or* до основи прислівника, наприклад, *wīde* 'widely' – *wīdor*. Вищий ступінь порівняння деяких прислівників утворюється за допомогою зміни кореневої голосної без додавання суфікса, наприклад, *long* 'long' – *leng*, *feorr* 'far' – *fierr*, *sōfte* 'softly' – *sēft*. Поряд з цими способами утворення вищого ступеня порівняння прислівників, також застосовується

суплетивний метод, наприклад, *wel* ‘well’ – *betre*, *yfele* ‘badly’ – *wiers* / *wyrs*, *micele* ‘much’ – *māre*.

Повна порівняльна конструкція з показником порівняльних відношень, вираженим прислівником у вищому ступені порівняння, має наступну формулу:

V + Adv_{or} + *ðonne* + V / N / Prn / NP / Clause of comparison

Тут, суб’єкт порівняння виражений за допомогою дієслова, об’єкт порівняння – за допомогою дієслова, іменника, займенника, субстантивного словосполучення або підрядного порівняльного речення, основа та показник порівняння – прислівник у вищій ступені порівняння, наприклад:

1575   *Næs   seo ecg fracod*
                              Not was that edge useless
hilderince,   ac he hraþe wolde
to the warrior but he quickly wanted
Grendle forgyldan guðræsa fela
Grendel repay   onslaughts many
ðara þe he geworhte to Westdenum
that he worked to Western Danes
oftor   micle ðonne on ænne sið,
more often much than on one going (Beowulf)

У неповній порівняльній конструкції суб’єкт порівняння виражений за допомогою дієслова, об’єкт порівняння реконструюється з контексту, а основа та показник порівняння виражається за допомогою прислівника у вищому ступені порівняння:

V + Adv_{or}, наприклад:

2881   *fyr unswiðor*
                              fire less strongly
weoll of gewitte.
welled from head (Beowulf)

Найвищий ступінь порівняння прислівників у д.-а. мові (Adv_{ost}) утворюється як і вищий ступінь порівняння – трьома способами: додаванням суфіксів *-ost*, *-est*, *-ust* та *-ast*, наприклад, *wīde* ‘widely’ – *wīdost*; зміною кореневої голосної та додаванням суфікса, наприклад, *long* ‘long’ – *lengest*; та суплетивним методом, наприклад, *wel* ‘well’ – *best*, *yfele* ‘badly’ – *wierst* / *wyrst*,

micele ‘much’ – *mæst*. Порівняльні конструкції з показником, вираженим прислівником у найвищому ступені порівняння є неповними, тобто об’єкт порівняння реконструюється з контексту, причому суб’єкт порівняння передається дієсловом, а основа та показник – прислівником у найвищому ступені порівняння:

V + Adv_{ost}, наприклад:

ðæra oðer wæs,
There other was
1350 *þæs þe hie gewislicost gewitan meahton,*
whom they **most certainly** identify might
idese onlicnæs;
of woman resemblance (Beowulf)

Отже, в д.-а. текстах порівняльні конструкції, показник порівняльних відношень яких виражений за допомогою прикметників та прислівників у вищому та найвищому ступені порівняння, є неповними (208 із 257), повними (43 із 257) та закритими (6 із 257). Суб’єкт порівняння мови може бути виражений іменником, дієсловом, займенником, субстантивним словосполученням, а об’єкт порівняння – іменником, дієсловом, займенником, субстантивним словосполученням та підрядним порівняльним реченням, відповідно.

Література

1. **Байсара Л.И.** Грамматические средства выражения сравнения в современном англ. языке. / Опыт семантического и синтаксического исследования/. – К., 1975. – 162с.
2. **Бондарко А.В.** Функционально-семантическое поле // Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – 2-е изд. – М.: Большая Российская Энциклопедия, 2000. – С. 566-567.
3. **Верба Л.Г.** Історія англійської мови. Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 304с.
4. **Иванова И.П., Чахоян Л.П.** История английского языка. Учебник. – М.: «Высш. школа», 1976. – 319с.
5. **Ильиш Б.А.** История английского языка. (На англ. яз.) Учебник для студентов фак. иностр. яз. пед. ин-тов по спец. 2103 «Иностр. яз.». – Л.: Просвещение, 1972. – 351с.

6. **Мезенин С.М.** Конструкции современного английского языка, имеющие значение сравнения: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – М., 1969.
7. **Размахнина Н.К.** Сложные модальные сравнения в английском языке с союзами as if, as though // В помощь преподавателям иностранных языков: Выпуск 6. – Новосибирск: «Наука», 1974. – С. 3-27.
8. **Расторгуева Т.А.** История английского языка: Учебник. – М.: Высш. шк., 1983. – 347с.
9. **Черемисина М.И., Размахнина Н.К., Стекленева Т.Г.** Структурные типы сравнительных конструкций с союзом like // В помощь преподавателям иностранных языков: Выпуск 5. – Изд-во «Наука», Сибирское отделение, Новосибирск, 1974. – С.3-30.
10. **Ярова Н.В.** Компаративні блоки у сучасній американській поезії: лінгвокогнітивний аспект: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський національний лінгвістичний університет. – Київ, 2003. – 192с.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Beowulf. – Ел. ресурс:
<http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a4.1.html>
2. Christ and Satan. – Ел. ресурс:
<http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a1.4.html>
3. Daniel. – Ел. ресурс:
<http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a1.3.html>
4. Exodus. – Ел. ресурс:
<http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a1.2.html>
5. Psalms. – Ел. ресурс:
<http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a5.html>